

Föreningen Sveriges Fäbodbrukare (FSF)
Pauline Palmcrantz
Björkbergsv 74, 793 60 Siljansnäs
pauline@sockenkantor.se

Siljansnäs 2009-06-25

Jordbruksverket, Niclas Purfurst
niclas.purfurst@sjv.se
Landsbygdsnätverket, Jennie Malm
jennie.malm@sjv.se

Angående omfattningen av fäbodbruket och behovet av ökad kunskap om det svenska fäbodbruket

Efter egna sökningar och svar på tidigare förfrågningar så har vi nedan sammanställt några olika redovisningar av antal fäbodar (i bruk) i landet och omfattningen av fäodsbete. Hittills kända uppgifter och källor redovisas i bilaga 1, nedan. Jämförelser utifrån arealuppgifter kompliceras av att man under senare år förändrat den tillämpade arealfaktorn per djurenhet. Under förra programperioden användes arealfaktor 7 för fäodsbete och under nuvarande programperiod används arealfaktor 5 för fäodsbete. När omräkning skett så anges detta. Särskilt ska noteras att Jordbruksverkets rapport 2009:10 "Utveckling av ängs- och betesmarker – igår, idag och imorgon" inte ger något konstruktivt bidrag till ökade kunskaper om fäodbrukets betesmarker.

Av bifogade sammanställning framgår att det finns en relativ överensstämmelse vad gäller redovisningen av fäodsbetesmark. Fyra källor beskriver ganska samstämmigt arealerna till mellan 20 530 och 22 252 ha under de refererade åren. Dock måste tas i beaktande att arealfaktorn sänkt under denna period, och från 2007 räknas en ökande andel av djuren med den lägre arealfaktorn. Det innebär då sannolikt att arealstatistiken vid lika totalareal inrymmer ett ökande antal djurenheter.

Vad gäller redovisningen av antal fäodföretag/fäodbruk/fäoddar i bruk så är inte redovisningen samstämmig. SJV statistiska meddelande (1) och vår egen sammanställning, (5) i bilaga 2, kretsar under de refererade åren mellan 205 och 217 fäodbruk. Den sammanställning som Landsbygdsnätverket varit oss behjälplig med (3) redovisar endast 175 fäodbetesåtaganden/fäoddar i bruk, vilket i så fall indikerar en alarmerande minskning i relativa tal.

SJV:s egen redovisning i sammanställningen inom Landsbygdsprogrammet (4) avviker dock åt andra hållet såtillvida att man redovisar antalet fäoddar i bruk för 2007 till ca 120%, resp för 2008 till ca 115 % av målet. Utifrån målsättningen i Landsbygdsprogrammet om 230 fäoddar i bruk blir då detta enligt en rimlig tolkning 276 (2007) respektive 264 (2008) fäoddar i bruk enligt denna redovisning.

Våra slutsatser av detta:

Redovisningen av fäodsbetesarealerna är på sitt vis en fiktiv uppgift. Som det redovisas, hanteras och tillämpas är det bedömningsvis under kontroll och torde stämma i allt väsentligt så långt.

Det vore intressant om redovisningen också fångade upp eller kunde fokusera på antalet betesdjur på fäod. Det borde väl också gå att sammanställa dessa uppgifter eftersom länsstyrelserna tar in varje brukares djurantalsredovisning varje år?

Oavsett redovisningsform är det vår grundläggande åsikt att det generellt finns för lite betesdjur i fäodbrukets traditionella betesområden.

Redovisningen av antalet fåbodbruk/antalet fåbodar i bruk inrymmer betydande oklarheter. Intervallet i antal redovisade fåbodbruk/fåbodar i bruk spänner över ca 100, d v s mer än 40% av den fastlagda målsättningen i Landsbygdsprogrammet.

Den enda angivelsen över målnivån 230 är den sammanfattande redovisning som presenteras av SJV ur den fortlöpande uppföljningen av Landsbygdsprogrammet (4)

Det är mycket otillfredsställande med denna oklarhet som följer av skilda uppgifter och att vi inte kan arbeta utifrån ett objektivt, gemensamt och förankrat kunskapsunderlag.

Utifrån de knapphändiga statistikuppgifter och faktaunderlag vi tidigare haft tillgång till har vi under nu några år enträget påtalat behovet av bättre kunskapsgrund för att rätt hantera fåbodbrukets frågor.

Det är nu också mycket otillfredsställande när vi kan se att den enda antalsuppgiften som överstiger målnivån 230 kommer från SJV:s interna uppföljning av Landsbygdsprogrammet.

Man måste ställa frågan varför denna avviker så mycket från övriga uppgiftskällor och vi söker klarlägga vad denna uppgift bygger på.

Vår bedömning är också att just denna antalsuppgift antagligen tillmäts en högre administrativ status än övriga kända uppgifter. Vad annars kan förklara att SJV (Ra 2009:6 på sidan 27) särskilt förklarar att fåbodbete har lägre prioritet än övriga höjningar (*av betesersättningar*) eftersom måluppfyllelsen för fåbodbete är hög.

Sannolikt är det också detta som också legat till grund för departementets förslag (2009-06-30) att lämna fåbodbetesersättningarna oförändrade i samband med den nu aktuella översynen av Landsbygdsprogrammet.

Intill dess vi kan ta del av det aktuella faktaunderlaget så ser vi oss föranlåtna att starkt ifrågasätta SJV:s uppgifter om hög måluppfyllelse vad avser antal fåbodar i bruk. Detta innebär då enligt vår uppfattning också grund och skäl för att även ersättningen till fåbodbete nu bör höjas. Mot bakgrund av beskrivna oklarheter är det enligt vår uppfattning inte sakligt grundat med en negativ särhantering av fåbodbrukets betesmarker i den nu aktuella översynen av Landsbygdsprogrammet.

Så är det också vår grundläggande åsikt att målnivån 230 fåbodar i bruk är irrelevant och bygger på bristfälliga kunskaps- och beslutsunderlag. Detta avser såväl målbeskrivningen i Landsbygdsprogrammet som förslagen till nya miljömål. Det finns skäl och behov som talar för ett vida större antal småjordbruk med fåboddrift i vårt land.

Mot bakgrund av ovanstående vidhåller vi vårt önskemål om att det snarast genomförs en genomtänkt och brett förankrad inventering och kartläggning av det svenska fåbodbruket för att vi ska ha ett objektivt och transparent kunskapsunderlag till stöd för hanteringen av det svenska fåbodbrukets frågor, framtid och utveckling.

Fåbodbrukarna är intresserade av att medverka i ett sådant arbete.

Föreningen Sveriges Fåbodbrukare

Pauline Palmcrantz, ordf

För kännedom

Jordbruksdepartementet,

Jordbruksminister Eskil Erlandsson

Helene Holstein

Miljödepartementet, Börje Alriksson

CBM, Håkan Tunon

Bilaga 1. Sammanställning av nu tillgängliga underlag för beskrivning av omfattningen av det svenska fåbodbruket.

1. SJV statistiska meddelanden. Jordbruksmarkens användning 2008 JO 10 SM 0901
2. Särskilt utdrag att statistik genom N Purfürst försorg 090305
3. Uppgifter genom Landsbygdsnätverket (J Malm) 090414.
(Egna delsummeringar av antal ur förteckning över fåbodbrukare)
4. Redovisning i Åhus av utfallet i Landsbygdsprogrammet gm A Mattisson, SJV 090514
5. Vår egen sammanställning 2006 baserat på SJV uppgifter i åtagandeförteckning 2005.
Omfattningen av djurhållningen är via arealfaktor härledd ur arealuppgift för åtagande.
Utdrag bifogas i bilaga nedan.

Förklaringar:

Lm = Åtaganden enligt tidigare programperiod (2000-2006) Nm = Åtaganden enligt nuvarande programperiod (2007-2013)

(*) samt (**) Antalsuppgifter härledda utifrån angivelser om * 120% resp ** 115% jämfört med målet. Referensen utgörs av fastlagd målsättning i Landsbygdsprogrammet om 230 fåbodar i bruk.

Län/Landet	<u>Antal fåbodar (i bruk) / Antal ha fåbodbete respektive år</u>			
	2005	2006	2007	2008
(1)				
W				67/ 7105
X				26/ 1761
Y				6/ 242
Z				88/ 9904
Ac				3/ 326
S				6/ 1159
Landet	217/ 21938	212/ 22252	205/ 21412	209/ 20530
(2)				
Landet, Lm			14800	11900
Nm			7300	9000
(3)				
W				74 / - Lm 8 Nm 66
X				21 / - Lm 4 Nm 17
Y				4 / - Lm 1 Nm 3
Z				67 / - Lm 22 Nm 45
Ac				2 / - Lm 2
S				9 / - Lm 2 Nm 5
Landet				175 / - Lm 39 Nm 136
(4)				
Landet			276* / -	264** / -
(5)				
	(2005)			
W	90 / 9595			
X	22 / 1249			
Y	6 / 347			
Z	79 / 8891			
Ac	3 / 313			
S	5 / 423			
Landet	205 / 20 818			

Faktasammanställning och diskussionsunderlag; Fäbodbruk

Beskrivning av fäbodbruket, analys av förändringar i miljöersättning fäoddbete m m, av föreslaget till miljöersättningar och kompensationsbidrag, m m till nytt miljö- och landsbygdsprogram

- 1 Förslaget till ny utformning av miljöersättning till fäbodbruket, m m.
- 2 Beskrivning av fäoddbuket i Sverige 2005
- 3 Fäoddbrukets företagsstruktur och fördelning av djuren efter företagsstorlek
- 4 Utfallsanalys och jämförelse hur förändringarna av fäoddbetesersättningarna slår sammantaget för fäoddbuket i landet
- 5 Ekonomiska förändringar på företagsnivå för fäoddbuket i Sverige
- 6 Synpunkter och diskussion kring villkoren för fäoddbuket och det fjällnära jordbruket med anledning av de föreslagna förändringarna.

2 Beskrivning av fäoddbuket i Sverige 2005

Utgångspunkt i SJV statistik över åtaganden i miljöersättning fäoddbete 2005. I statistiken redovisas endast areal i åtagandet, vilket här schablonmässigt räknas om med arealfaktorn 7 ha per djurenhet. Korrigerad med hänsyn till två kända övertaganden. Detta underlag gäller för hela den följande framställningen.

Län	Antal	Total areal	Medelareal	Medianvärde areal	Lägsta/högsta	Antal över 60 de
W	90 st	9595 ha	107 ha	65,8 ha	2,7/815 ha	3 st
Z	79	8891	112	78,4	1/691	1
X	22	1249	57	28	0,6/490	1
S	5	423	85	50	47,6/150	-
Y	6	347	58	25	10/200	-
Ac	3	313	104	32	10,5/270	-
Landet	205 st	20 818 ha	101,6 ha			

(Median = Omfattningen på åtagandet hos det mittersta bland företagen sorterade i storleksordning)

Noteringar/kommentarer:

Åtagandena för fäoddbete omfattar totalt 20 818 hektar i landet fördelat på 205 fäoddbbrukare.

Fäoddbuket har en småskalig struktur och de flesta företagen är mindre än medelföretaget.

Huvuddelen av fäodddjuren utgörs av nötkreatur, med komplettering av får, getter och hästar i olika utsträckning i länen.

Medelåtagandet för miljöersättning fäoddbete uppgår till 101,6 ha, motsvarande 14,5 djurenheter. 20 818 ha motsvarar teoretiskt 2974 djurenheter (beräknat på 7 ha per de)

I praktiken har det förmodligen funnits något fler djurenheter på fåbodbete eftersom ett antal brukare har fler djur än man har åtagande/ersättning för. För övrigt finns också den motsatta situationen att det formella åtagandet inte alltid har motsvarande antal djur på det aktuella fåbodbetet eller ens i det aktuella företaget. Dessutom finns det ett antal mindre fåbodbudbruk där brukarna av olika skäl inte söker miljöersättning fåbodbete över huvud taget.

Det har också skett förändringar i antalet fåbodbudbruk, åtaganden och djur på fåbodbete till innevarande år. Enligt preliminära uppgifter har som exempel miljöersättningarna för fåbodbete ökat i Jämtlands län så att man 2006 har störst areal och flest djur i åtagande fåbodbete.

3 Fåbodbudbrukets företagsstruktur och fördelning av djuren efter företagsstorlek

Län	Upp t o m 10 de	Från 10 t o m 20 de	Från 20 t o m 40 de	Från 40 t o m 60 de	Mer än 60 de	Totalt per län
	<i>Djurenheter/ antal företag</i>					
W	242 de/ 49 företag	300,5 de/ 22 företag	307,25 de/ 10 företag	281,75 de/ 6 företag	239,2 de/ 3 företag	1370,7 de/ 90 företag
Z	182,8 de/ 37 företag	243,7 de/ 18	498,2 de/ 18	246,7 de/ 5	98,75 de/ 1	1270,1 de/ 79
X	39,5 de/ 16 företag	69 de/ 5	0	0	70 de/ 1	178,5 de/ 22
S	21,1 de/ 3 företag	17,8 de/ 1	21,4 de/ 1	0		60,3 de/ 5
Y	10 de/ 4 företag	11 de/ 1	28,5 de/ 1	0		49,5 de/ 6
Ac	6,1 de/ 2 företag	0	38,5 de/ 1	0		44,6 de/ 3
Totalt i Sverige	501,5 de/ 111 företag	642 de/ 47 företag	893,8 de/ 31 företag	528,45 de/ 11 företag	407,95 de/ 5 företag	2973,7 de/ 205
Andel av fåboddjuren per storleks- kategori	17 %	21 %	30 %	18 %	14 %	

Noteringar/kommentarer:

Endast 17 % av de fåboddgående djuren återfinns i de minsta fåbodbudbruken upp till 10 djurenheter. Dessa små djurföretag har i medeltal 4,5 de.

Huvuddelen av fåboddjuren återfinns i storlekkategorierna företag med mellan 10 och 60 djurenheter. Det är bara fem djurföretag som har fler än 60 djurenheter i fåbodbetesåtagande. I Dalarna avser detta ett åtagande om 116,5 de, samt två med 61,35 de. Dessa fem företag har sammanlagt 107,95 djurenheter utöver nivån 60 de i sina respektive åtaganden.

--- /slut utdrag